

Fragmenty protokołu posiedzeń Komitetu Cywilnego Reformy z sesji 4 i 5 obrad toczących się 10 i 14 lipca 1814 r. obejmujące wstępną dyskusję nad planem reformy kodyfikacyjnej Komitetu Cywilnego.

Or. Biblioteka Książąt Czartoryskich [KBC], rkps sygn. 5233 IV, Protokół posiedzeń Komitetu Reformy od jego rozpoczęcia się dnia 4 lipca 1814.

Edycja krytyczna: Michał Gałędek, Anna Klimaszewska, Piotr Pomianowski, *Prace Komitetu Cywilnego Reformy nad przygotowaniem narodowej kodyfikacji prawa cywilnego i procedury cywilnej w przededniu utworzenia Królestwa Polskiego (1814–1815) – edycja źródłowa. Część I*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2019, t. 12, z. 2, numer porządkowy 3 [w druku].

10 VII 1814

Sesja 4

W domu Jaśnie Wielmożnego Ostrowskiego Prezesa Senatu.

Z udziałem: Nikołaja Nowosilcowa jako prezydującego, Tomasza Wawrzeckiego, Tomasza Ostrowskiego, Stanisława Zamoyskiego, Aleksandra Linowskiego, Andrzeja Horodyskiego, Antoniego Bieńkowskiego i Józefa Kalasantego Szaniawskiego.

[s. 17][...] Wielmożny Bieńkowski czyta swoje uwagi nad artykułem 2 przedmiotów wskazanych Komitetowi, a poruczoną Sekcji Sądowej czyli Ustaw[odaw]czej¹, dzieląc ten artykuł na dwie części: pierwsza zawiera, że kodeks Napoleona cywilny i procedury sądowej powinien być uchylony, jak tylko będzie można; a na to miejsce zdałoby się wprowadzić prawa polskie i Statut litewski, jako też formy sądowe używane przed zaprowadzeniem procedury francuskiej, i że Komitet roztrząśnie, czyli te kodeksy mają być zniesione całkowicie lub w części. Druga część niniejszego artykułu wyraża, iż Komitet poda także plan do ustanowienia osobnej komisji, która by się zajęła układaniem nowego kodeksu cywilnego, kryminalnego i procedury, niemniej ostateczną organizacją porządku sądowego. Obok takiego przepisu zwraca Wielmożny Bieńkowski uwagę na ostatnie wyrazy najwyższego rozkazu, iż wolą jest Jego Imperatorskiej Mości, ażeby w ogólności wszystkie odmiany w teraźniejszym systemacie rządowym Księstwa działały się z najmniejszą jak tylko można nagłością, dla uniknienia szkodliwych skutków, jakie pociąga za sobą wszelkie gwałtowne wstrząśnienie. To ostatnie prawidło, nauką doświadczenia po wszystkich krajach wsparte, mając na szczególnym względzie, rozbiera porządkiem wszystkie tytuły

¹ W „Wykazie pism wystawionych w Komitecie Cywilnym reformy podzielonych na materię: Co do prawodawstwa i sądowności” umieszczona została adnotacja, iż „Uwagi [Jaśnie] W[ielmożnego] Bieńkowskiego względem Kodeksu Cywilnego i procedury” zostały „odesłane do Sekcji Sądowej i niezwrócone, lecz poniżej znajdują się też same powtórzone pod dniem 16 października” – BKC, sygn. 5236 IV, s. 199.

kodeksu cywilnego i okazuje, które przepisy jako nieszkodliwe wypada utrzymać aż do terminu, jaki się naznaczy do wprowadzenia ułożyć się mającej innej księgi prawa; a które jako niedogodne, przeciwne opinii publicznej i uciążliwe wypada i można zaraz bez zamieszania uchylić, a inne zgodniejsze z życzeniem i interesem mieszkańców zaprowadzić. [s. 18] Do liczby ostatnich uchyleniu niezwłocznie podpaść mających łączy cofnienie wyjednaných ubocznie lub nielegalnie wypadłych dekretów królewskich, a mianowicie dekretu 10 października 1809 prawem przechodnim nazwanego, tudzież reskryptów ministerialnych naruszających niepodległość sądownictwa i podających w moc ministra całą wyroków sądowych egzekucję. Co się tyczy kodeksu procedury, zostawiając ją także do pewnego terminu wprowadzenia innej, sądzi, iż samą egzekucję w tym Kodeksie jako uciążliwą wypada zaraz odmienić, przepisując stosowniejszą do natury majątków.

Komitet roztrząśnienie tych wniosków i układ projektu odsyła do Sekcji Ustaw[odaw]czej.

Jaśnie Wielmożny Prezydujący podaje rozwazde Komitetu, czyli nie wypadnie potrzeba przedłużeniu juristitium, aby w takim przypadku mógł być wcześniej przygotowany projekt do przedstawienia Najjaśniejszemu Imperatorowi.

Polecono Sekcji Ustaw[odaw]czej zastanowić się nad tym ważnym przedmiotem i podać Komitetowi swoje uwagi. [...]

14 VII 1814

Sesja 5

W domu Jaśnie Wielmożnego Ostrowskiego Prezesa Senatu.

Z udziałem: Nikołaja Nowosilcowa jako prezydującego, Tomasza Wawrzeckiego, Tomasza Ostrowskiego, Stanisława Zamoyskiego, Tadeusza Matuszewica, Aleksandra Linowskiego, ks. Józefa Koźmiana, Antoniego Bieńkowskiego i Józefa Kalasantego Szaniawskiego.

[s. 19] Sekcja Edukacyjna i Duchowieństwa uwiadamia, że już zasady w przedmiotach sobie poruczonych ugodziła, idzie tylko o ułożenie ich w formie projektu, po czym będzie mogła przynieść swoją pracę do decyzji Komitetu.

Roztrząsano w ogólności, jaką zasadę położyć teraz wypadnie względem prawa cywilnego i procedury objętych artykułem 2 najwyższego rozkazu danego Komitetowi.

Z jednej strony miano na względzie, aby w przyszłości z dotychczasowych praw do innych przepisać się mających, nie sprawić przez nagłość gwałtownego wstrząśnienia i zamieszania, z drugiej, aby można jak najprędzej pozbyć się praw i form obcych, a mianowicie tego co w nich jest niestosownie uciążliwym dla kraju.

Uważano, iż obu tym względom mogłaby dogodzić następująca zasada, to jest że Kodeks Napoleona cywilny i procedury zostaje niniejszym aktem uchylony, obowiązywać tylko będzie do pewnego terminu, jaki się oznaczy, niżeli nowa księga prawa ułożoną i do wykonania wprowadzoną zostanie, inaczej jednak trwać nie ma i do tego czasu, jak z wyłączeniami, które się zaraz oznaczą i innymi przepisami niezwłocznie zastąpione zostaną. Takowe uchylenie zaraz kodeksu nie będzie

przeszkadzać, aby komisja mająca być ustanowioną do ułożenia nowej księgi prawa, nie mogła z niego wyjąć i do tej ostatniej przenieść, co znajdzie stosownym i dobrym dla kraju.

Zastanawiano się w szczególności nad dotychczasowym [s. 20] przepisem, który sprawy w przedmiotach spornych między rządem a prywatnymi oddaje pod sądzenie radom prefekturalnym, uznając, że takowy sąd, będąc niejako i sędzią postępowi stroną, nie zabezpiecza należycie własności prywatnej, polecono Sekcji Ustaw[odaw]czej czyli Sądowej, aby w układzie swego projektu pomienione sprawy przywiązała do sądów zwyczajnych. [...]

[hasła: Komitet Cywilny Reformy, Kodeks Napoleona, prawo cywilne, postępowanie cywilne, III Statut Litewski, kodyfikacja, Księstwo Warszawskie, Królestwo Kongresowe]